

T. Klimski

Sprawozdanie z Międzywydziałowej Sesji Antropologicznej na Wydziale Filozofii ATK

Studia Philosophiae Christianae 11/1, 253-257

1975

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dach imprezy towarzyszące. Dnia 4.V. wieczorem przy współpracy NKF i DKF wyświetlony został film włoski pt. „Rogopag”, po którym odbyła się dyskusja. Po drugim dniu obrad odbyła się uroczysta kawa, gdzie uczestnicy sesji bez skrupowania, jakże towarzyszy na sali obrad, mogli swobodnie dyskutować nad problemami sesji. Na zakończenie sesji zostały wręczone gościom teksty „Metafizyki” Awicenny, wydane na ATK.

T. Urbaniak

Międzywydziałowa Sesja Antropologiczna

W dniu 25 marca 1974 r. odbyła się w Akademii Teologii Katolickiej *Międzywydziałowa sesja antropologii filozoficznej* przygotowana przez dziekana Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej, ks. prof. dr. Kazimierza Kłósaka. W obradach wzięli udział pracownicy naukowcy trzech wydziałów Akademii: Filozofii Chrześcijańskiej, Teologii i Prawa Kanonicznego

Cele i charakter posiedzenia określił we wprowadzeniu otwierającym sesję ks. prof. K. Kłósak. Zwrócił on uwagę na posługiwanie się przez nauki filozoficzne, teologiczne i kanonistyczne pojęciami tego samego typu epistemologicznego. Wspólną płaszczyzną noematyczną dla porozumienia się tych nauk może być najpierw płaszczyzna filozoficznego poznania człowieka, a zwłaszcza płaszczyzna ontologiczna w sensie szerszym. Zadaniem międzywydziałowych sesji antropologii filozoficznej byłoby także wyodrębnianie założeń antropologicznych w znaczeniu szerszym, które można znaleźć w naukach teologicznych i kanonistycznych.

Wygłoszone następnie trzy referaty wprowadzały w szczegółowe zagadnienia antropologiczne.

Ks. doc. dr. Andrzej Zubierbier mówił na temat: *Zagadnienie tendencji w dzisiejszej antropologii teologicznej*. Ukazując problemy, jakie stawia się w formułującej się dopiero od połowy XX wieku antropologii teologicznej, referent wyakcentował najtrudniejsze zagadnienia nie rozwiązane w pełni przez filozofie, którymi teologowie muszą się posługiwać, a które nie tłumaczą w pełni tej rzeczywistości, jaką jest człowiek badany przez teologa. Tymi trudniejszymi problemami w antropologii teologicznej są zagadnienia struktury człowieka, natury i ładu, porządku przyrodzonego i nadprzyrodzonego. Teologowie poszukując dzisiaj odrębności teologii jako nauk, nie chcą przenosić rozwiązań filozoficznych do teologii uważając, że są one niewystarczające dla potrzeb teologii. Zagadnienie jest ważne tym bardziej, że obecnie człowiek staje w centrum uwagi teologii, mówi się też o antropocentryzmie w teologii i wyodrębnia się w osobny traktat antropologię teologiczną. Zagad-

nienia antropologiczne w teologii były rozważane do lat pięćdziesiątych XX wieku przy traktatach o stworzeniu, o naturze wyniesionej, o grzechu, w związku z łaską, w traktacie o życiu wiecznym. Obecnie w teologii przewycięża się wpływ filozofii (platońskiej, kartezjańskiej), która przekazała teologii dualistyczne rozumienie człowieka jako złożonego z duszy i ciała. Podkreśla się w związku z tym, że „ciało” i „dusza” w Biblii określają całego człowieka. Ciało — to przemijalność całego człowieka (np. „Słowo ciałem się stało” czyli człowiekiem). Dusza — to cały człowiek od strony życia. Helleński dualizm jest równoważony w teologii przez problematykę zmartwychwstania, o której mówi Ewangelia, nie mówiąc natomiast o nieśmiertelności duszy, co jest już wpływem myśli filozoficznej. Z kolei termin „pneuma” w teologii oznacza aktywność Boga, a człowiek żyjący duchem to tyle co poddany aktywności Boga.

Przewyciężając substancjalistyczny dualizm teologowie poszukują oparcia w teorii formy i materii pierwszej a także w fenomenologii egzystencjalnej. Fiorenza, Metz wskazują, że człowiek doświadczając siebie w relacjach międzyosobowych jako podmiotowość. Jest to przykład na poszukiwanie wyrażenia oddającego całość złożenia człowieka z elementu duchowego i cielesnego. Na oznaczenie duszy używa się terminu np. *subiekktivität des Menschseins* (Metz).

Henri de Lubac w problematyce antropologii teologicznej zwraca uwagę na cel ostateczny, który konstytuuje całość bytu ludzkiego, a którego nie można zrealizować bez łaski. Dlatego nie można przyjąć, że człowiek znajduje się kiedykolwiek w stanie natury czystej ponieważ miałby wówczas inny cel. A łaska z kolei musiałaby w człowieku zmieniać cel natury czystej i samą naturę.

K. Rahner rozważa człowieka w jego konkretnej egzystencji, która charakteryzuje się tym, że człowiek jest w świecie a zarazem jest zwrócony do transcendencji. I ten konkretny człowiek jest właśnie przedmiotem Objawienia i refleksji, jest powołany do życia wiecznego i obdarzonego łaską. Analizując te problemy teolog nie może się łatwo wypowiedzieć, co jest naturą ludzką, bo jest ona podłożem dla łaski i zbawienia. Balthasar dodaje, że koncepcja natury ludzkiej jest dla teologa nieokreślona, ale też nie spełnia tego określenia definicja filozoficzna. Według K. Rahnera trzeba przepracować całą teologię, aby zobaczyć w jaki wymiar wciela się Bóg, jeżeli nie pozostaje w swoim wymiarze. Człowiek jest możliwym partnerem Boga i bratem Chrystusa, a obok wymiarów biologicznych i społecznych jest także misterium.

Związek między Chrystusem i tym, kim staje się człowiek, jest bardziej wewnętrzny. Antropologia teologiczna jest możliwa także dzięki chrystologii, poza tym, ma i chce posiadać wymiar biblijny. Schillebeeckx akcentuje te treści biblijne, w których człowiek jawi się jako

miłowany przez Boga, jest wprowadzony w Boga przez łaskę, a ostatecznie tajemnica człowieka jest tajemnicą Boga.

Rozważając te trudne problemy w antropologii teologicznej trzeba także mieć świadomość, że jako nauka jest wypracowana w swej formalnej strukturze przez ludzi, ale na każdym etapie swego formowania się powinna wszczepiać miłość człowieka do Chrystusa.

Temat: *Wielość przyrodniczych teorii antropogenezy* podjął w swoim referacie ks. dr P. Hałaczek. Referent zwrócił uwagę na teorie ujmujące wyniki badań wykopaliskowych i próbujące wyjaśnić początek i przebieg hominizacji, której według teorii ewolucji mają podlegać małpy człekokształtne. Badacze tego zagadnienia zgodni są co do przedmiotu i metody badań wykopaliskowych. Rozbieżność odpowiedzi zaznacza się w czasoprzestrzennej lokalizacji człowieka oraz w sprawie wyróżnienia człowieka w procesie ewolucji. Dotychczas stosowane kryteria wyróżniające człowieka od małp naczelnych to przede wszystkim dwuramienny sposób lokomocji, wielkość wykształconej mózgowcaszki. Podkreśla się także, że człowiek winien w tym czasie być już dobrym myśliwym itd. Badania wykopaliskowe prowadzone w różnych regionach świata wskazują na różny czas i miejsce wyodrębnienia się człowieka. I tak np. wymienia się powstanie człowieka w górnym pleistocenie w Azji, w dolnym pleistocenie w Afryce południowej i w pliocenie w Afryce środkowej. Najwięcej racji, na podstawie zebranego materiału badawczego, przemawia za powstaniem człowieka w Afryce środkowej (badania R. Leakey'a na wschodnim wybrzeżu jeziora Rudolfa) i jego emigracji do Afryki pld. i Azji. Nie jest wykluczona możliwość rozwinięcia się człowieka z kilku blisko spokrewnionych grup naczelnych przebywających na różnych terytoriach ziemi.

Ks. prof. dr K. Kłósak wygłosił referat na temat: *Propozycja budowania antropologii filozoficznej*. Antropologia filozoficzna według ks. prof. K. Kłósaka powinna mieć realne oparcie w empirycznej fenomenologii jako punkcie wyjścia do dalszych badań. Bez spełnienia tego postulatu antropologia filozoficzna może się stać dowolną konstrukcją, której nie uratuje metafizyka ogólna nie zajmująca się bytem szczegółowym. Fenomenologia empiryczna nie jest tu rozumiana tak jak u Husserla, lecz ma na celu wyrazić to wszystko, co nauki szczegółowe mogą dać razem wzięte filozofii, i ma tu sens genetyczny i metodologiczny. Można by w takiej koncepcji antropologii zacząć badania od użycia terminów obserwacyjnych, definiowanych przy pomocy obserwacji, a także stosować terminy teoretyczne, których nie można oprzeć na obserwacji. Interpretację wyników szczegółowych nauk realnych należy zredukować tu do minimum.

Na pierwszym etapie budowania antropologii filozoficznej, czyli w ramach fenomenologii empirycznej, nie znajduje się możliwości znalezie-

nia opisu dla bytów więcej niż jeden. Fenomenologia empiryczna jest tu pozbawiona filozofii, ale zarazem umożliwia czysto empiriologiczne ujęcie istoty, czyli ustalenie na podstawie zjawisk empiriologicznych zespołu cech konstytutywnych dla pojedynczej istoty bytu, w tym wypadku człowieka. Przejście z materiału empiriologicznego, z pojęć obserwacyjnych do płaszczyzny filozoficznej dokonuje się przez ontologię, w której terminy teoretyczne powodują implikacje filozoficzne. Takie postępowanie badawcze prowadzące do wyodrębnienia antropologii filozoficznej, zdaniem ks. prof. K. Klósaka jest słuszniejsze, niż powstanie antropologii filozoficznej przez wyodrębnienie z wizji filozoficznej ontologicznych implikacji przy zastosowaniu ontologii redukcyjnej.

W dyskusji rozważano problemy wniesione przez referaty oraz zgłoszono zagadnienia do analizy w ramach następnych spotkań międzywydziałowej sesji antropologii filozoficznej.

Ks. bp doc. dr B. Bejze zwrócił uwagę na znaczenie tego interdyscyplinarnego sympozjum w świetle wskazań listu prefekta Kongregacji do Spraw Nauczania Katolickiego, ks. kard. Gabriela Garonne. Zaleca się w tym liście znajomość przez studentów tomizmu, oraz głównych kierunków filozoficznych swego miejsca i czasu. W myśl tego listu potrzebny jest także dialog teologów z filozofami, aby stworzyć możliwie pełne koncepcje człowieka. Zdaniem ks. bp B. Bejzego jednym z ważnych tematów do rozpatrzenia w ramach interdyscyplinarnego sympozjum jest problem nieśmiertelności duszy ludzkiej.

Prof. dr M. Gogacz podjął w dyskusji zagadnienie sposobu uprawiania antropologii filozoficznej. Propozycja ks. prof. K. Klósaka wydaje się być wyznaczona koncepcją badań neopozytywistycznych, lub jakąś preteorią, co w końcu sprowadza się do przyjęcia teorii poznania jako wyprzedzającej np. antropologię filozoficzną. Według prof. M. Gogacza nie ma przejścia metodologicznie uprawnionego między naukami przyrodniczymi z filozofią i teologią i dlatego propozycja ks. prof. K. Klósaka jest trudna do przyjęcia. Wydają się także nie do przyjęcia te koncepcje człowieka filozoficzne lub teologiczne, według których na bytowość człowieka składają się elementy kulturowe.

Ks. doc. dr B. Dembowski zgadzając się na niesprowadzalność metodologiczną różnych nauk zwrócił uwagę na możliwość współpracy teologii i filozofii np. w sprawie istoty człowieka, czy jego duchowości, a także na to, że między poznaniem empiriologicznym i ontologią zachodzi równoległa zależność i wzajemne uzupełnianie.

Ks. dr H. Juros postulował, aby za punkt wyjścia antropologii uznać doświadczenie moralne w taki sposób, jak próbują to robić R. Ingarden, K. Wojtyła czy T. Styczeń.

Zgłoszenie problemów przez filozofów i teologów, oraz ustalenie źródeł trudności w uprawianiu antropologii filozoficznej i teologicznej po-

zwalają mieć nadzieję, że sesje interdyscyplinarne są dobrym terenem współpracy między dziedzinami nauki pozornie odległymi od siebie.

T. Klimski

Posiedzenie naukowe z okazji uroczystości
św. Tomasza z Akwinu z dnia 6.III.1974 r.

W dniu 6 marca 1974 r. z okazji 700-lecia śmierci św. Tomasza z Akwinu Naukowe Koło Filozoficzne Studentów ATK zorganizowało akademię. Wzięli w niej udział pracownicy naukowcy ATK, zaproszeni goście, studenci Akademii.

Na program złożyły się dwie części — oficjalna i artystyczna. W części oficjalnej, którą otworzył ks. prof. dr K. Kłósak, wstępny odczyt wygłosił kurator Koła, prof. dr M. Gogacz, a trzy następne członkowie Koła, studenci ATK.

1. T. Urbaniak: *Koncepcja stwarzania na podstawie „De creatione” z „De potentia” św. Tomasza z Akwinu,*
2. M. Młockowska: *Koncepcje stwarzania w ujęciu polskich neotomistów,*
3. A. Cymer: *W sprawie sporu o transcendentność piękna.*

W części artystycznej wystąpił zespół muzyczny ATK pod kierownictwem ks. W. Domańskiego.

Prof. dr M. Gogacz w swym wykładzie pt. *Aktualność Tomasza z Akwinu*, wyakcentował te momenty w filozofii Akwinaty, ze względu na które jest ona wciąż aktualna. Podstawy aktualności filozofii św. Tomasza ujął prelegent w cztery punkty.

1° W syntezie filozoficznej Akwinaty występuje wyraźne odróżnienie rzeczywistości od myślowych ujęć tej rzeczywistości. Ujęcia są tylko myślowym zapisaniem i utrwaleniem tego, czym rzeczywistość jest. Dowiadujemy się od samych rzeczy czym są, czym jest świat.

2° Tomasz potrafił w samym zapisywaniu, pojęciowym utrwalaniu informacji o rzeczywistości, ustrzec się przed utożsamieniem stwierdzeń z ocenami. Bardzo często filozofowie nie odróżniali informacji od interpretacji.

3° Tomasz umiał także w informacji o rzeczywistości ująć to, co istotne, co najważniejsze, a także to, co mniej ważne, uzupełniające w rzeczach zespół czynników koniecznych. Gdy wiemy czym coś jest, kim jest człowiek, czym są rzeczy, umiemy wtedy — już nie myląc informacji z oceną — rozwiązywać zagadnienia filozoficzne, które zarówno w XIII w. jak i w XX w. są najczęściej pytaniem o to, jak działać, jak myśleć.